

Ενεργειακή κρίση και ελληνική οικονομία: Επιπτώσεις και προοπτικές*

Νίκος Βέττας

Γενικός Διευθυντής IOBE και Καθηγητής Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αθήνα, 3 Οκτωβρίου 2022

*Η παρουσίαση βασίζεται σε άρθρο από κοινού με τους Svetoslav Danchev και Γιώργο Μανιάτη, στον τόμο «Η ενεργειακή κρίση και η ελληνική οικονομία» υπό την αιγίδα του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος.

Περιεχόμενα

- 1 Παράγοντες που συμβάλλουν στην ένταση της ενεργειακής κρίσης στην ελληνική οικονομία
- 2 Κανάλια μετάδοσης της ενεργειακής κρίσης στην οικονομία
- 3 Μέτρα αντιμετώπισης που έχουν προωθηθεί στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ
- 4 Προτάσεις πολιτικής

Στο άρθρο εξετάζονται οι επιπτώσεις της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης για την ελληνική οικονομία και διερευνώνται παρεμβάσεις με τις οποίες θα μπορούσαν να αμβλυθούν, καθιστώντας συγχρόνως την ελληνική οικονομία ανθεκτικότερη σε παρόμοιες κρίσεις στο μέλλον

Παράγοντες που συμβάλλουν στην ένταση της ενεργειακής κρίσης στην ελληνική οικονομία

Βαθμός εξάρτησης από εισαγωγές ενέργειας

Σε χώρες που δεν είναι σημαντικοί παραγωγοί πρωτογενών ενεργειακών πόρων, όπως η Ελλάδα, η υψηλή εξάρτηση από εισαγωγές πρωτογενών πηγών ενέργειας δημιουργεί κινδύνους στον ενεργειακό εφοδιασμό και επηρεάζει το εμπορικό ισοζύγιο

Αβεβαιότητα σχετικά με την ασφάλεια εφοδιασμού

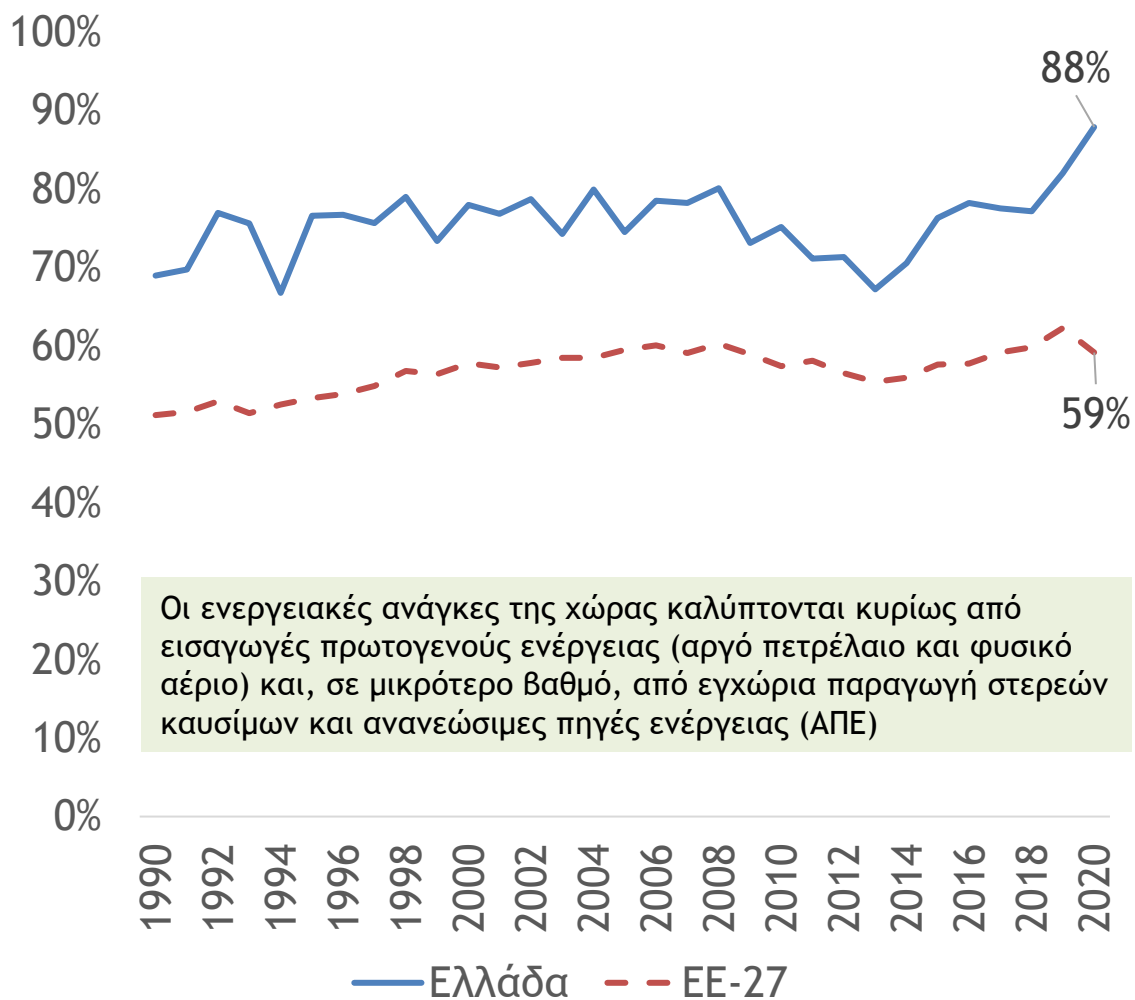
Μέρος των εισαγωγών ενέργειας προέρχεται από τη Ρωσία

Μέγεθος των αυξήσεων των τιμών ενέργειας

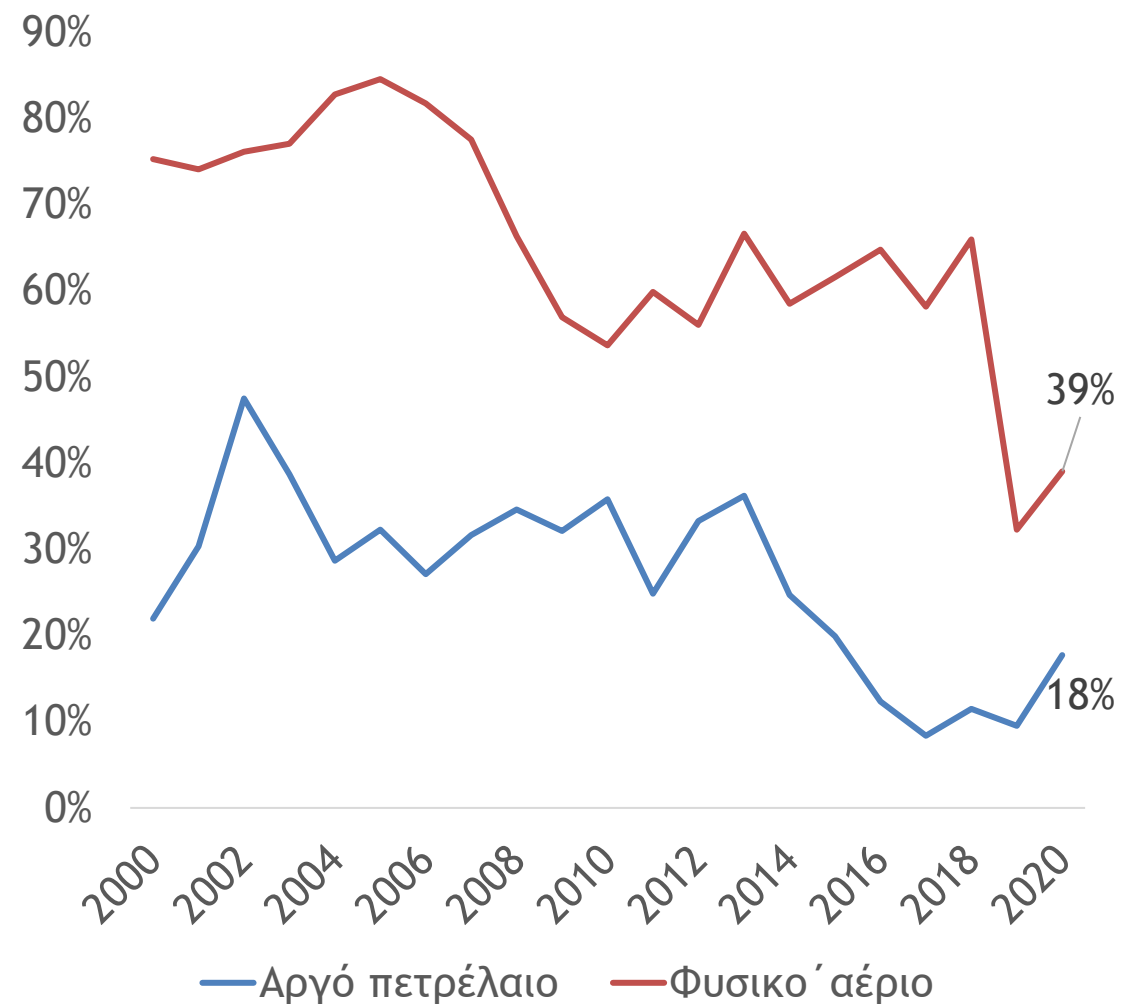
Η επίπτωση στην οικονομία πολλαπλασιάζεται εξαιτίας της άμεσης σύνδεσης των αγορών φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και των σοβαρών πληθωριστικών πιέσεων που δημιουργούνται

Ενεργειακή εξάρτηση και μερίδιο εισαγωγών από τη Ρωσία

Εισαγωγική εξάρτηση (%)

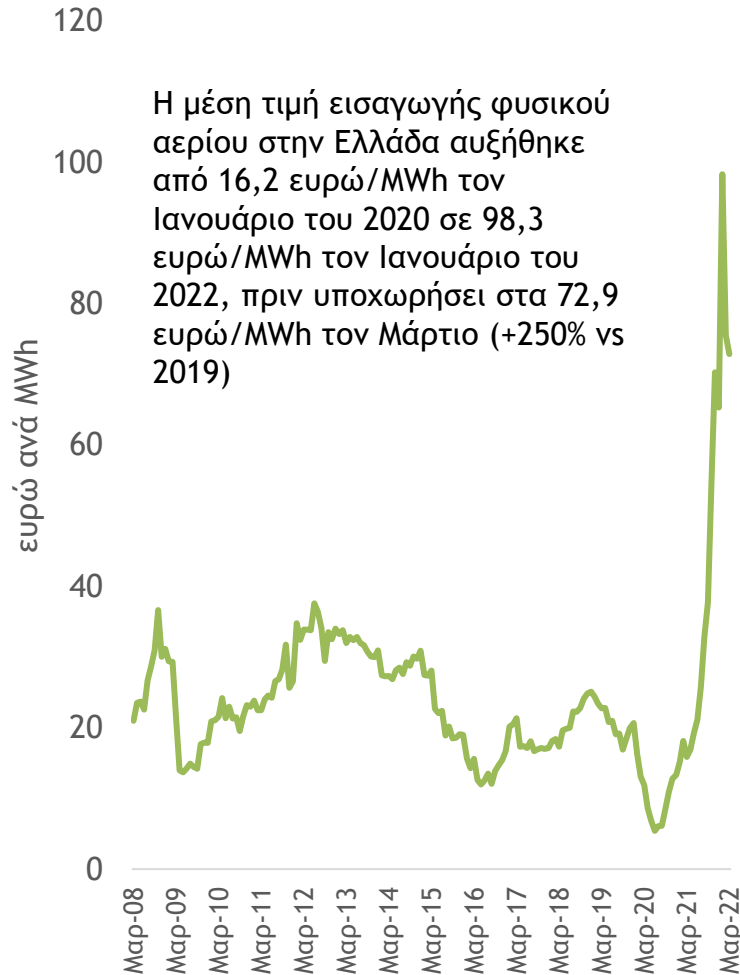

Μερίδιο εισαγωγών από τη Ρωσία (%)

Τιμές ενέργειας και δικαιωμάτων εκπομπών CO₂

Φυσικό αέριο

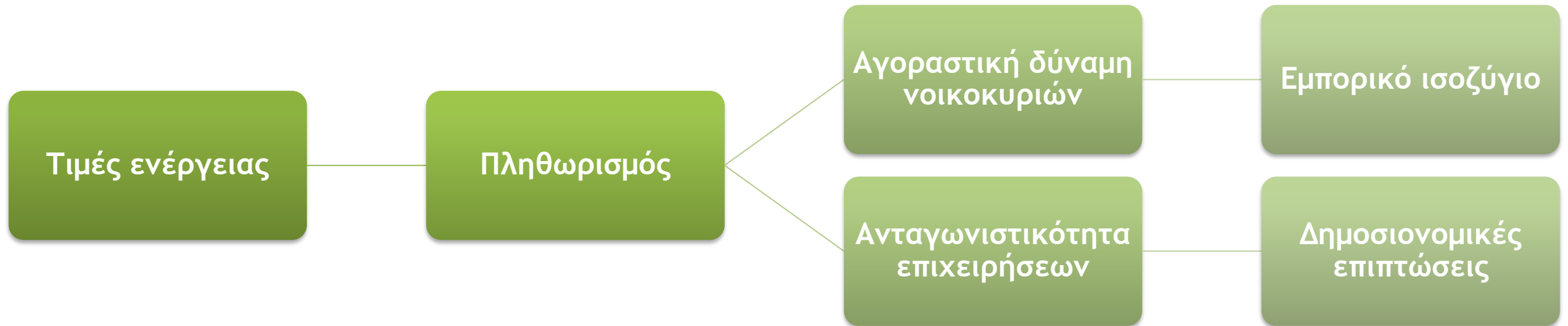
Ηλεκτρική ενέργεια

Μέση τιμή EU Allowances (EUA)

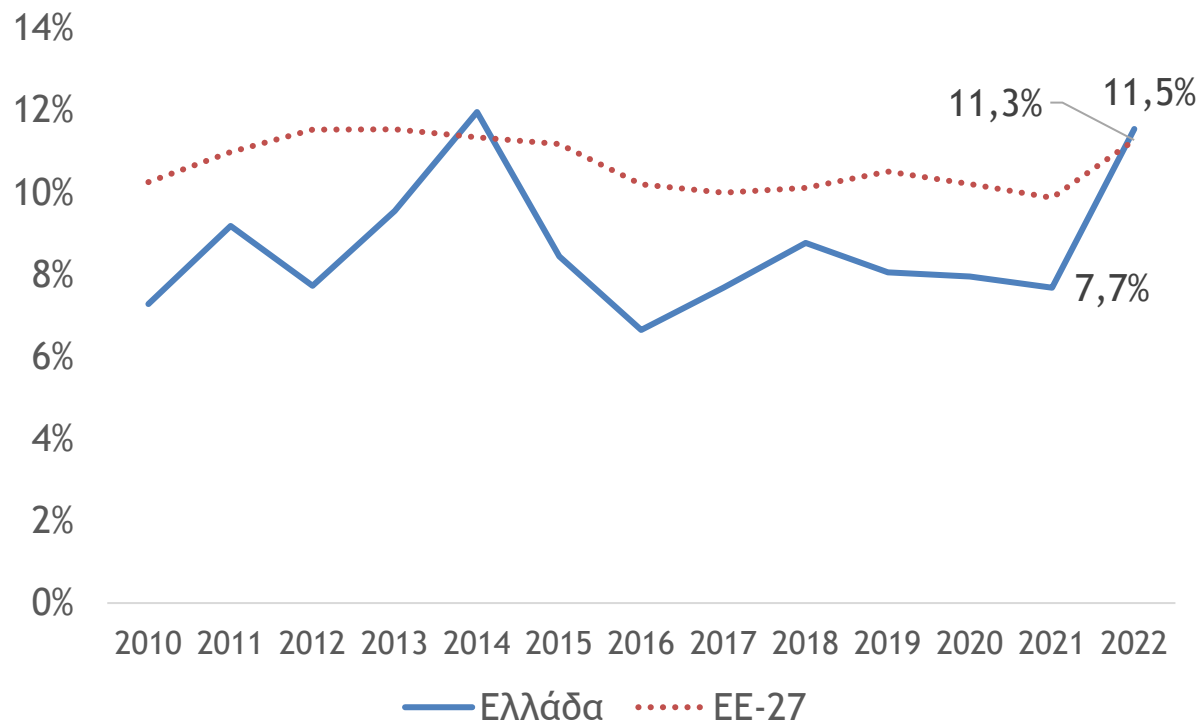

Κανάλια μετάδοσης των υψηλών ενεργειακών τιμών στην οικονομία

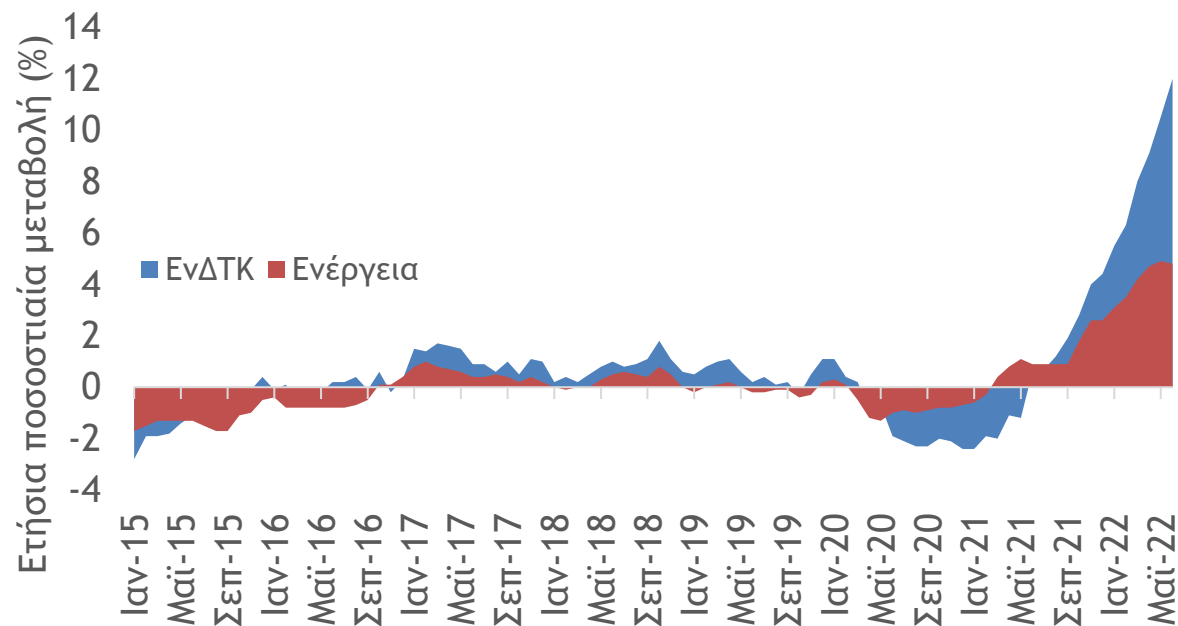
Καταναλωτική δαπάνη για ενέργεια και πληθωρισμός

Καταναλωτική δαπάνη για ενέργεια ως % της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης

- Η αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών περιορίστηκε σημαντικά
- Εγείρονται και ζητήματα διανεμητικών επιπτώσεων, καθώς οι δαπάνες για ενέργεια αποτελούν αναλογικά υψηλότερο τμήμα των δαπανών των φτωχότερων νοικοκυριών

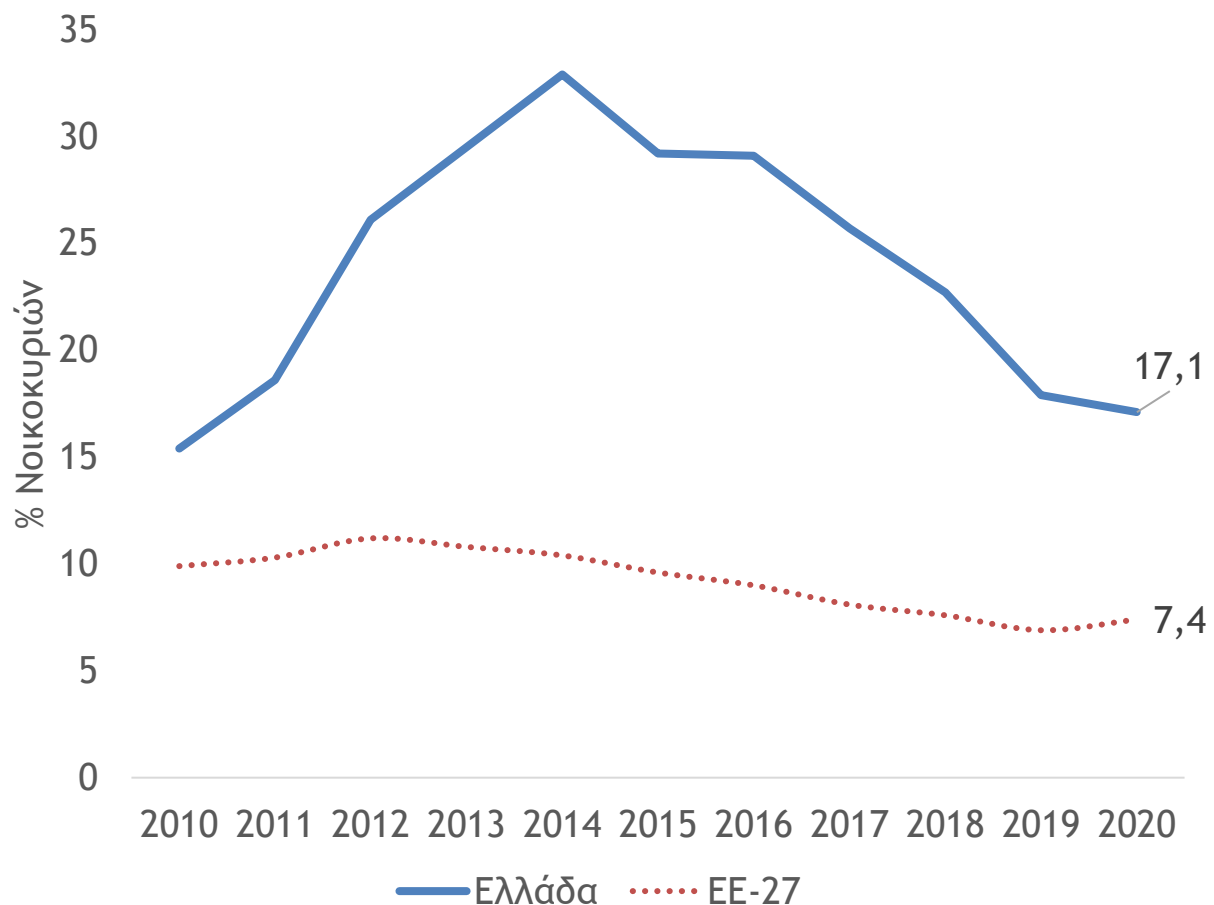
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή και συμβολή της ενέργειας

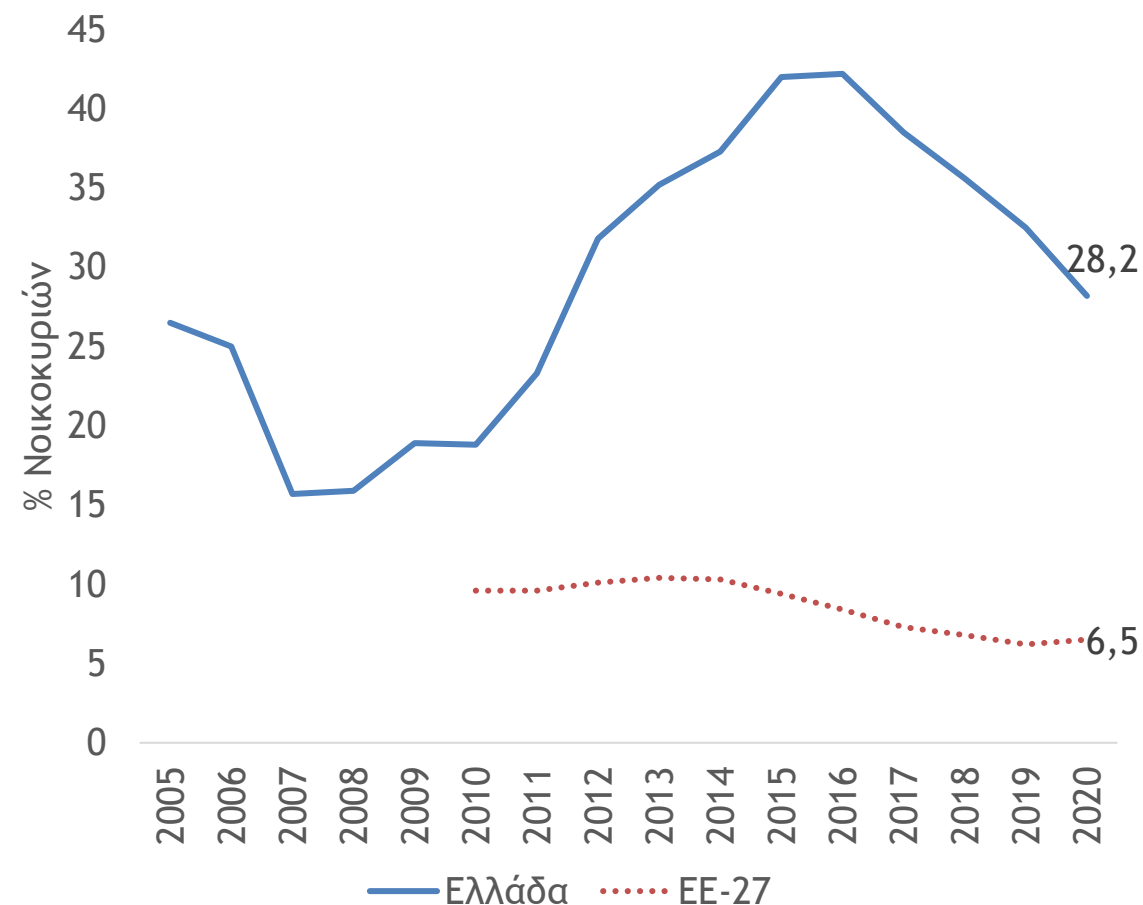
Το 1/3 της αύξησης του γενικού επιπέδου τιμών έναντι του αντίστοιχου μήνα του προηγούμενου έτους (4 ποσοστιαίες μονάδες) οφείλεται άμεσα στην αύξηση των τιμών ενέργειας

Ποσοστό νοικοκυριών με αδυναμία διατήρησης επαρκούς θέρμανσης της κατοικίας και ανεξόφλητους λογαριασμούς κοινής ωφέλειας σε Ελλάδα και ΕΕ-27

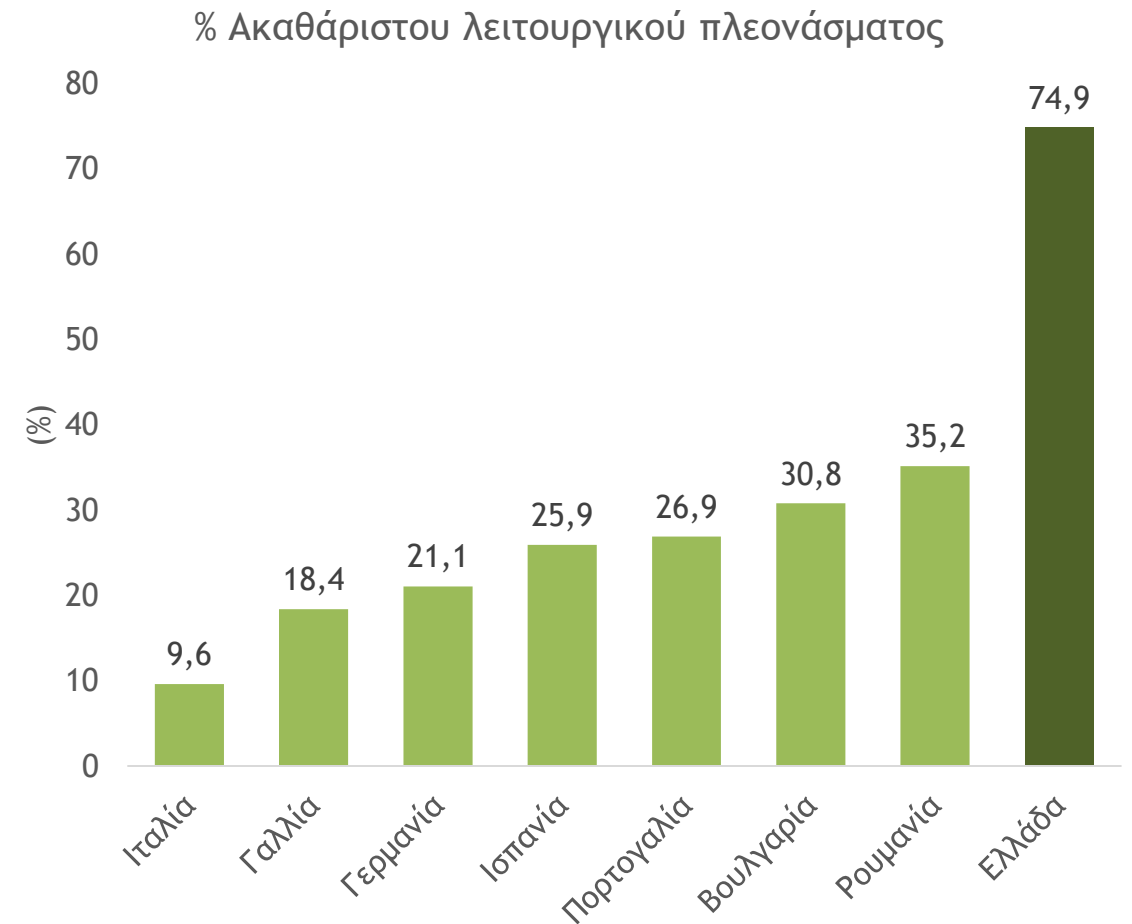
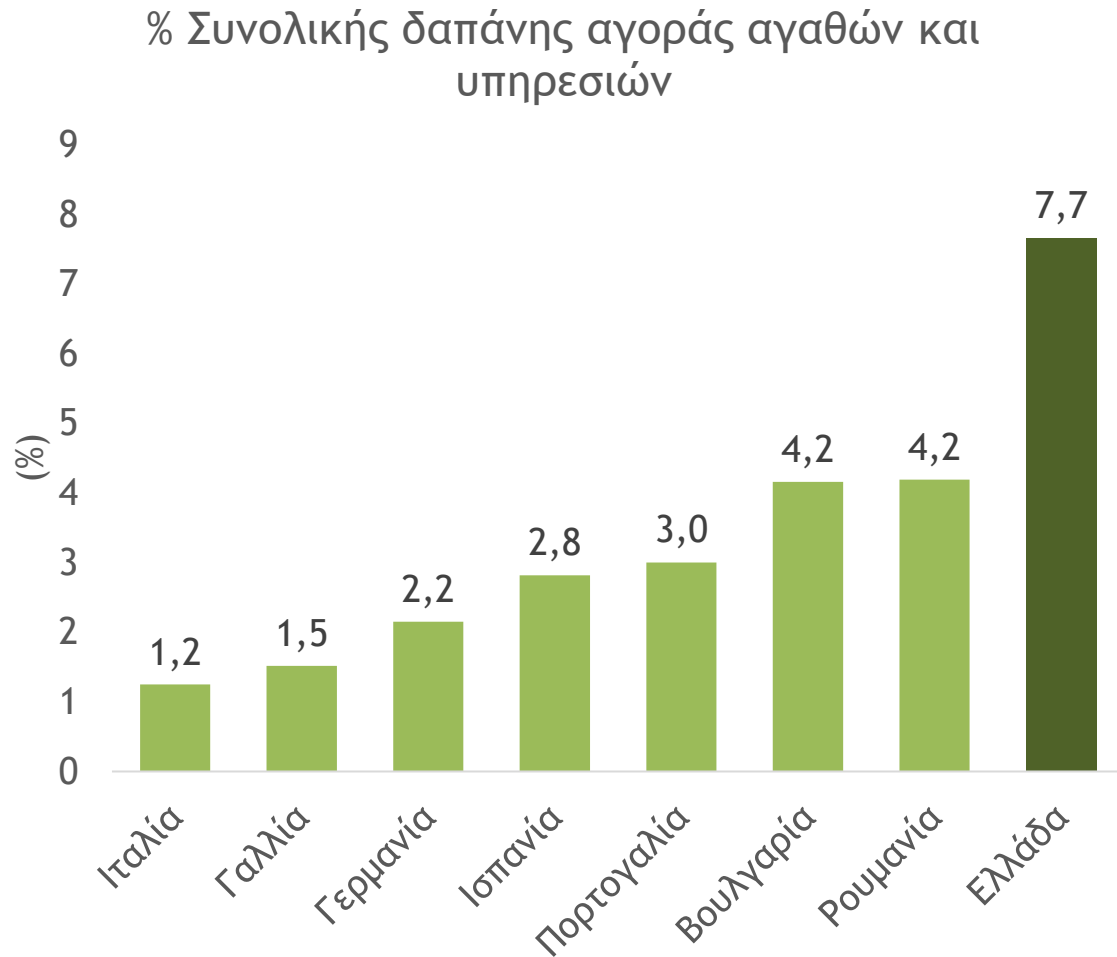
Αδυναμία διατήρησης της κατοικίας με επαρκή θέρμανση

Ποσοστό νοικοκυριών με ληξιπρόθεσμες οφειλές σε λογαριασμούς κοινής ωφέλειας

Ποσοστό δαπάνης ενέργειας ως προς τη συνολική δαπάνη αγοράς αγαθών και υπηρεσιών και ως προς το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα της Μεταποίησης, 2019

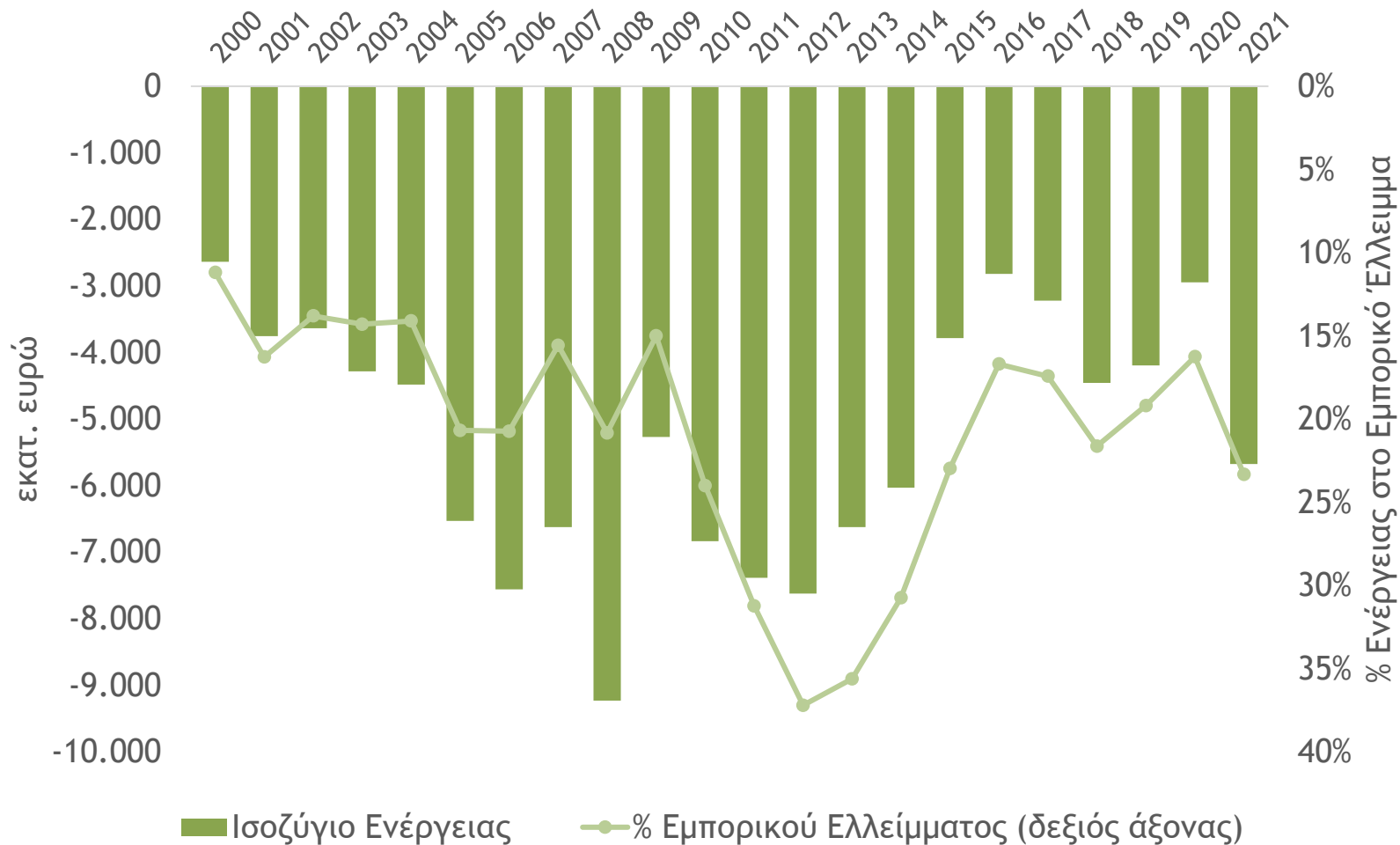
Δαπάνη για ενεργειακά προϊόντα ως ποσοστό της συνολικής δαπάνης για εισροές σε επιλεγμένους κλάδους

- Κλάδοι όπως τα logistics, η παραγωγή βασικών μετάλλων και χημικών, οι άμεσες δαπάνες για ενεργειακές εισροές αποτελούν μεγάλο μέρος των συνολικών δαπανών τους για εισροές
- Λαμβάνοντας υπόψη και το **έμμεσο ενεργειακό κόστος**, αναδεικνύεται ότι και άλλοι κλάδοι, όπως η ναυτιλία, η παραγωγή μεταλλικών προϊόντων και ο αγροτικός τομέας, έχουν εξίσου σημαντική έκθεση και επιπτώσεις από τις υψηλές τιμές ενέργειας

Εμπορικό ισοζύγιο ενέργειας

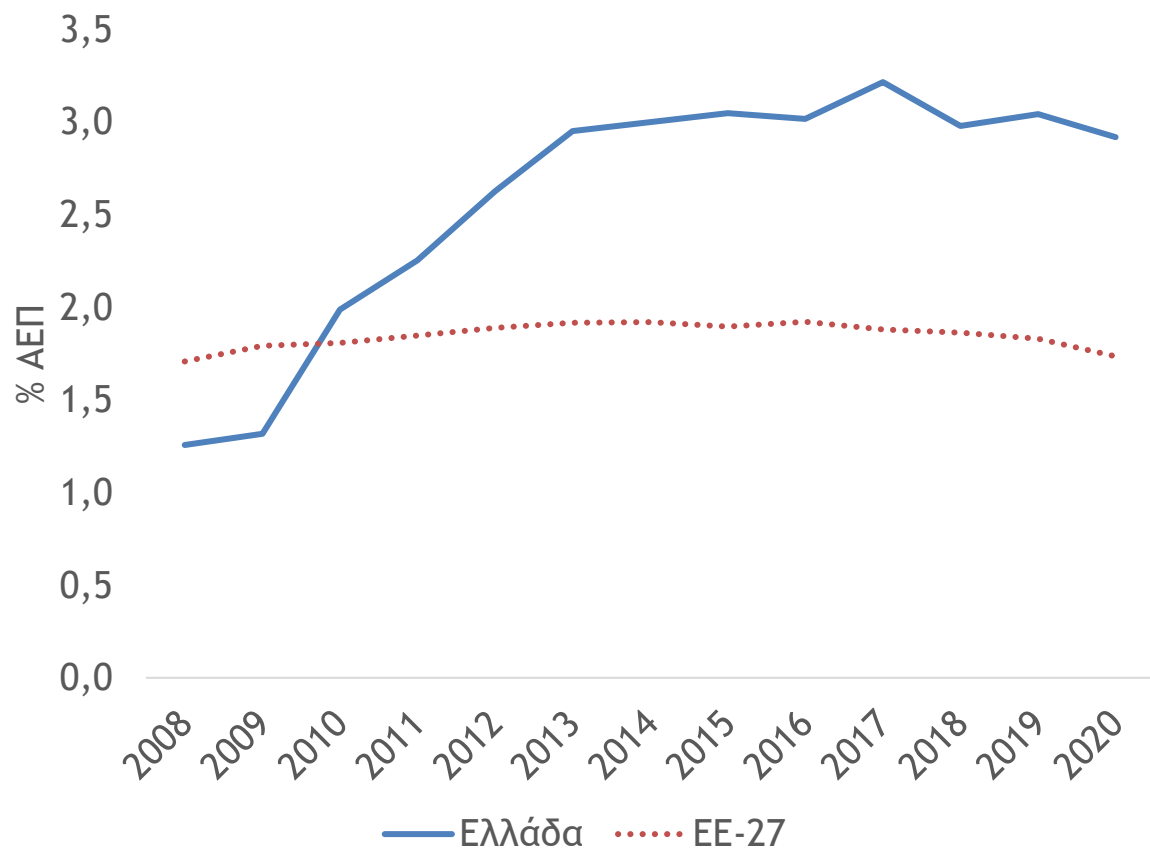
Εμπορικό Ισοζύγιο Ενέργειας, 2000-2021

- Το εμπορικό έλλειμμα των προϊόντων ενέργειας στην Ελλάδα έφτασε τα €5,7 δισ. το 2021, επίπεδο που χαμηλότερο από τα εμπορικά ελλείμματα που σημειώθηκαν την περίοδο 2005-2014 (με εξαίρεση το 2009)
- Οι υψηλότερες τιμές ενέργειας το 2022 θα επιδεινώσουν περαιτέρω το εμπορικό ισοζύγιο ενέργειας και την επίπτωσή του στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Δημοσιονομικές επιπτώσεις και κίνδυνοι

Έσοδα από ειδικούς φόρους στην Ενέργεια ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα και στην ΕΕ-27

- Πιέσεις στα φορολογικά έσοδα από μείωση της κατανάλωσης ενέργειας (αν δεν αντισταθμιστεί από αντίστοιχη ενίσχυση των εσόδων από τον ΦΠΑ στην ενέργεια λόγω των αυξημένων τιμών ενέργειας)
- Παροχή επιδοτήσεων από τον κρατικό προϋπολογισμό
 - Το δημοσιονομικό κόστος των σχετικών επιδοτήσεων την περίοδο Σεπτεμβρίου 2021 - Ιουνίου 2022 έφτασε τα €6,8 δισ. ή το 3,7% του ΑΕΠ
 - Χρηματοδοτήθηκε κυρίως από το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης και τα έσοδα από τους πλειστηριασμούς δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ και έτσι η επίπτωση στον κρατικό προϋπολογισμό ήταν μικρή
 - Η διατήρηση των επιδοτήσεων σε ένα περιβάλλον ακόμα υψηλότερων τιμών ενέργειας για μια παρατεταμένη περίοδο, δύναται να επηρεάσει σημαντικά το δημοσιονομικό ισοζύγιο
- Μείωση εσόδων λόγω ύφεσης της οικονομίας ως αποτέλεσμα της ενεργειακής κρίσης

Μέτρα αντιμετώπισης υψηλών τιμών ενέργειας στα κράτη μέλη της ΕΕ

	Μειωμένοι φόροι ενέργειας / ΦΠΑ	Ρύθμιση τιμών λιανικής	Ρύθμιση τιμών χονδρικής	Μεταβιβάσεις σε ευάλωτες ομάδες	Εντολές σε επιχειρήσεις υπό κρατικό έλεγχο	Φορολόγηση / ρύθμιση απροσδόκητων κερδών	Στήριξη επιχειρήσεων	Άλλο
Αυστρία	✓			✓		✓	✓	
Βέλγιο	✓	✓		✓				
Βουλγαρία		✓					✓	
Κροατία	✓			✓				
Κύπρος	✓			✓	✓			
Τσεχία	✓	✓		✓			✓	
Δανία	✓			✓				
Εσθονία	✓	✓		✓			✓	
Γαλλία	✓		✓	✓	✓	✓		
Γερμανία	✓			✓		✓		✓
Ελλάδα				✓			✓	
Ουγγαρία		✓						
Ιρλανδία	✓			✓				✓
Ιταλία	✓			✓		✓	✓	
Λετονία	✓			✓				
Λιθουανία		✓		✓				✓
Λουξ/ργο				✓				
Ολλανδία	✓			✓				
Πολωνία	✓	✓		✓				
Πορτογαλία	✓		✓		✓			
Ρουμανία	✓	✓		✓		✓		
Ισπανία	✓	✓	✓	✓		✓		
Σουηδία	✓			✓				✓

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). Αντιμετώπιση της αύξησης των τιμών της ενέργειας: μια εργαλειοθήκη για δράση και στήριξη. Ανακοίνωση COM(2021) 660 final. 13.10.2021.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022). REPowerEU: Κοινή ευρωπαϊκή δράση για πιο προσιτή οικονομικά, εξασφαλισμένη και βιώσιμη ενέργεια. COM(2022) 108 final. 8.3.2022.

Σχέδιο REPowerEU

Εξοικονόμηση ενέργειας

Παραγωγή καθαρής ενέργειας

Ενεργειακή ασφάλεια

Βραχυπρόθεσμα μέτρα

- **Κοινές αγορές φυσικού αερίου**, υγροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) και υδρογόνου μέσω ενεργειακής πλατφόρμας της ΕΕ
- **Νέες ενεργειακές εταιρικές σχέσεις** με αξιόπιστους προμηθευτές
- Ταχεία ανάπτυξη έργων **ηλιακής και αιολικής ενέργειας** σε συνδυασμό με την ανάπτυξη **ανανεώσιμου υδρογόνου** για την εξοικονόμηση περίπου 50 δισ. κυβικών μέτρων (bcm) από τις εισαγωγές φυσικού αερίου
- Σχέδιο δράσης για αύξηση της παραγωγής **βιομεθανίου** για την εξοικονόμηση 17 bcm από τις εισαγωγές φυσικού αερίου
- Έγκριση των πρώτων έργων υδρογόνου σε επίπεδο ΕΕ έως το καλοκαίρι
- Πλήρωση **αποθεμάτων φυσικού αερίου** στο 80% της χωρητικότητας έως την 1η Νοεμβρίου 2022
- Σχέδια **συντονισμού** της ΕΕ για τη μείωση της ζήτησης σε περίπτωση διαταραχών όσον αφορά τον εφοδιασμό φυσικού αερίου

Μεσοπρόθεσμα μέτρα

- **Νέα εθνικά σχέδια REPowerEU** στο πλαίσιο του τροποποιημένου Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με σκοπό να στηριχθούν επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις ύψους 300 δισ. Ευρώ (για την Ελλάδα ~10 δισ. ευρώ)
- **Ενίσχυση της βιομηχανίας** για επενδύσεις μείωσης εκπομπών Ατθ στο πλαίσιο του Ταμείου Καινοτομίας
- Νέα νομοθεσία και συστάσεις με σκοπό τις **ταχύτερες αδειοδοτήσεις στον τομέα των ΑΠΕ και καθοδήγηση για τις συμβάσεις αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (PPA)**
- Επενδύσεις για ολοκληρωμένο και προσαρμοσμένο δίκτυο υποδομών φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας
- **Αύξηση των στόχων για την εξοικονόμηση ενέργειας** σε επίπεδο ΕΕ από 9% σε 13% για το 2030
- **Αύξηση στόχου για τις ΑΠΕ** από 40% σε 45% για το 2030 με ολοκληρωμένη «Ηλιακή Στρατηγική» για τον διπλασιασμό της ισχύος από φωτοβολταϊκά πάρκα έως το 2025 και την εγκατάσταση 600 GW έως το 2050
- Σύγχρονο κανονιστικό πλαίσιο για το **υδρογόνο** και πρόγραμμα επιτάχυνσης της χρήσης του για την κατασκευή 17,5 GW ηλεκτρολυτικών κυψελών έως το 2025 με σκοπό την τροφοδότηση της βιομηχανίας της ΕΕ με εγχώρια παραγωγή 10 εκ. τόνων ανανεώσιμου υδρογόνου

Προτάσεις πολιτικής

Βραχυπρόθεσμη στόχευση

Επιδότησεις και μείωση του κόστους ενέργειας

- Επικέντρωση επιδοτήσεων στη στήριξη του εισοδήματος ευάλωτων νοικοκυριών, σε συνδυασμό με παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας στις κατοικίες που διαμένουν αυτά τα νοικοκυριά
- Στήριξη επιχειρήσεων έντασης ενέργειας
- Διαρκείς και στοχευμένες ενημερωτικές καμπάνιες για την εξοικονόμηση ενέργειας
- Μείωση χρεώσεων δικτύων και λοιπών τελών στο ελάχιστο δυνατό επίπεδο
- Άμεση εφαρμογή της αντιστάθμισης του κόστους έμμεσων εκπομπών
- Απαλλαγή από τον ΕΦΚ στο φυσικό αέριο όταν χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη

Ενίσχυση ρευστότητας επιχειρήσεων

- Αξιοποίηση του νέου προσωρινού πλαισίου κρίσης για τις κρατικές ενισχύσεις στην ΕΕ
- Έκπτωση φόρου για επιχειρήσεις εντάσεως ενέργειας
- Πρόγραμμα κρατικών εγγυήσεων για την παροχή δανείων κεφαλαίου κίνησης με μηδενικό επιτόκιο
- Κρατικές εγγυήσεις για την παροχή δανείων-γέφυρα σε πληττόμενες επιχειρήσεις
- Επιστροφή του ΕΦΚ σε ηλεκτρική ενέργεια και φυσικό αέριο για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις

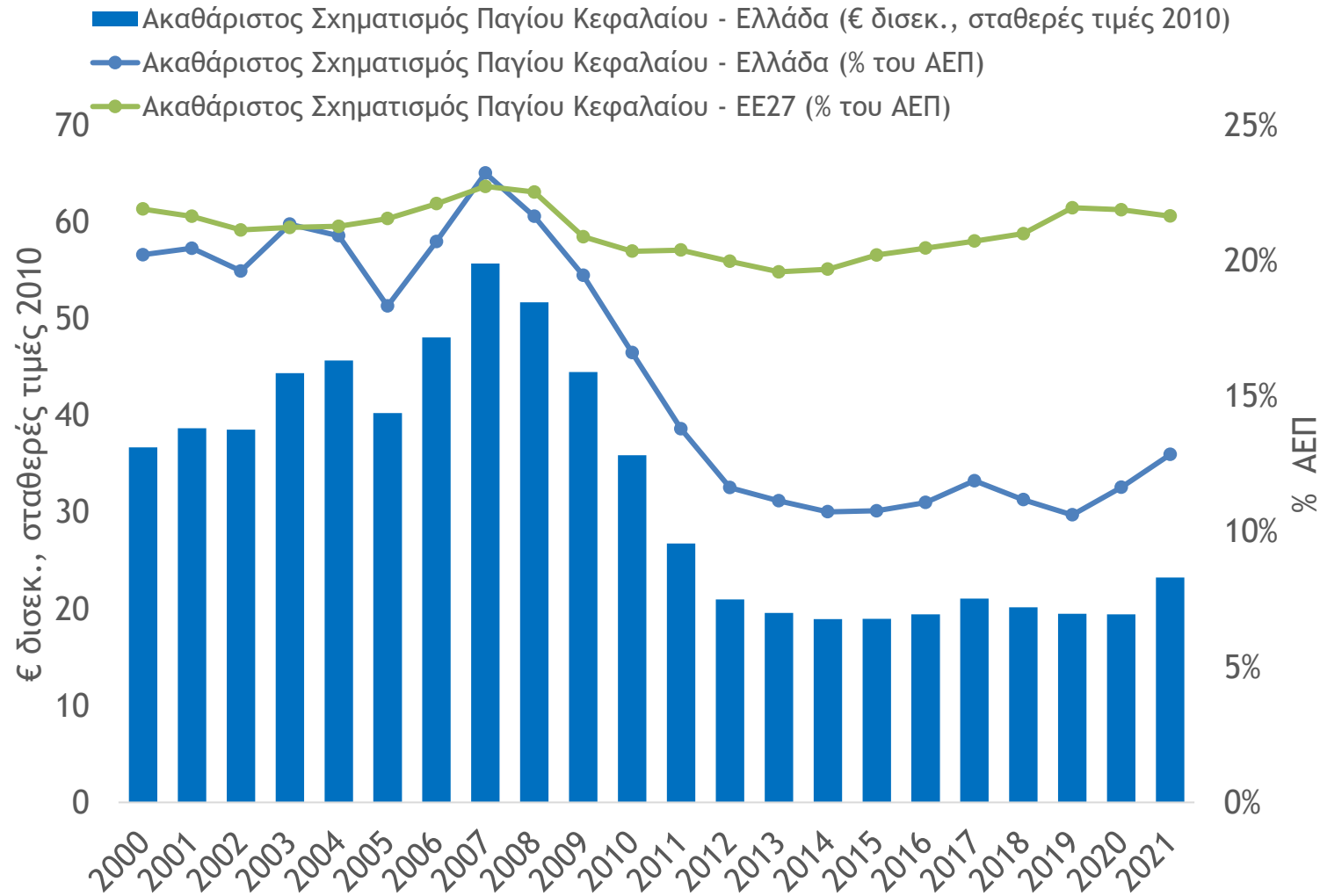
Προτάσεις πολιτικής

Μεσοπρόθεσμη στόχευση

Συμμετοχή επιχειρήσεων στα οφέλη από την πράσινη μετάβαση

- Ενθάρρυνση μέσω θεσμικών παρεμβάσεων απευθείας εταιρικών συμφωνιών αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ μέσω διμερών συμβάσεων (PPA's)
- Ενίσχυση/προώθηση των επιχειρηματικών επενδύσεων αυτοπαραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ σε συνδυασμό με την εφαρμογή του συστήματος συμψηφισμού (net metering)
- Διευκόλυνση σύστασης ενεργειακών κοινοτήτων από επιχειρήσεις
- Θεσμοθέτηση κινήτρων και μεγαλύτερη χρηματοδότηση προγραμμάτων εξοικονόμησης ενέργειας σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά
- Ενίσχυση/αναβάθμιση δικτύων ηλεκτρισμού
- Ενίσχυση/προώθηση επενδύσεων που συνδέονται με την κυκλική οικονομία
- Ενίσχυση βιομηχανικών επενδύσεων, στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης για την ενσωμάτωση των στόχων του REPowerEU

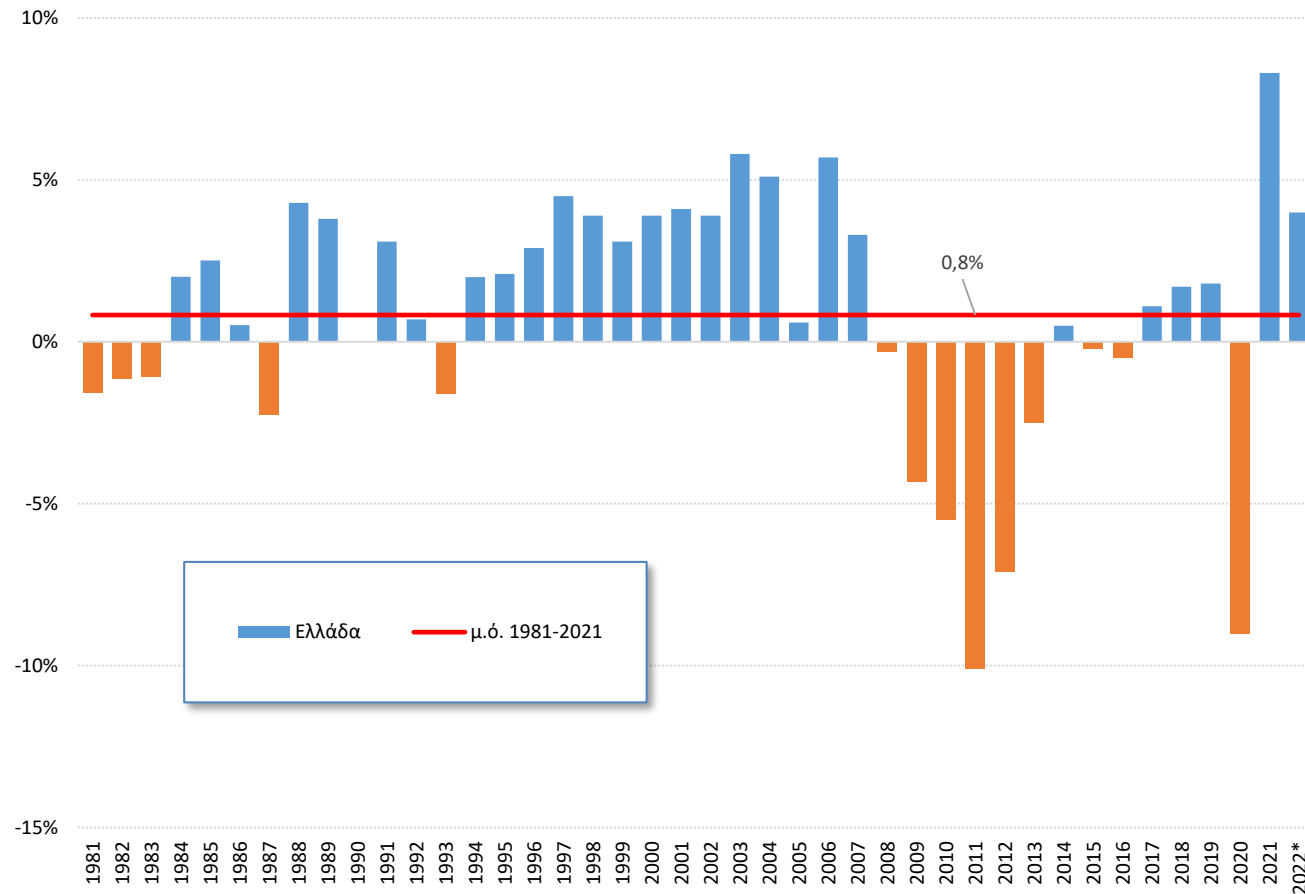
Επενδυτικό κενό και ευκαιρίες

- Οι πάγιες επενδύσεις στην Ελλάδα υπολείπονταν του Ευρωπαϊκού μέσου όρου κατά περισσότερο από 9 π.μ. του ΑΕΠ ετησίως κατά τη δεκαετία 2012-2021.
- Σε απόλυτο μέγεθος, οι πάγιες επενδύσεις έχουν υποδιπλασιαστεί στην Ελλάδα, σε σχέση με το μέγιστο επίπεδό τους το 2007.

Ρυθμός μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας

Ετήσιος ρυθμός πραγματικής ανάπτυξης

- Ο μέσος ετήσιος πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα την περίοδο 1981-2021 ήταν μόλις 0,8%.

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία στοιχείων IOBE
Σημείωση: Πρόβλεψη για το 2022, IOBE (Ιούλιος 2022)